

Enkele aantekeningen over het voorkomen
van *Coptotermes hyaloapex* Holmgr. (Rhinotermitidae)
in Nederlands Nieuw Guinea

door

R. T. SIMON THOMAS

Dienst van Economische Zaken, Hollandia, Nederlands Nieuw Guinea

Auteur dezès is biezonder dankbaar voor de uitgebreide correspondentie, die hij met Dr. L. G. E. KALSHOVEN mocht voeren. Onder meer werd onlangs van Dr.

KALSHOVEN bericht ontvangen, dat één termietesoort gedetermineerd is door Mr. KUMAR KRISHNA, Chicago, als *Coptotermes hyaloapex* Holmgr. Alle gegevens, die tot nu toe over deze soort bekend zijn, worden hieronder vastgelegd.

De meeste waarnemingen werden te Hollandia verricht.

Op 20 april 1959 werd deze *Coptotermes* aangetroffen in een juist omgewaaide boom, van een zachte houtsoort. De stam was van net onder het grondoppervlak tot plus minus twee meter hoogte in de kern uitgehold. Het omwaaïen, door het afbreken van de stam, is zeker een gevolg van de termieten-aantasting.

Op 14 oktober 1959 werd dezelfde termiet aangetroffen in een boekwerk, dat in een boekenkast in een van de gouvernementkantoren lag. De termieten hadden zich een weg gebaad tussen de spleten van de betontegels van de vloer naar boven en vervolgens gallerijen buiten en binnen de boekenkast gebouwd en zo het boek bereikt. Het boek was tussen de beide kanten voor een groot gedeelte uitgehold.

De eerste schade van deze termietesoort aan levende tuinplanten werd geconstateerd door de auteur, toen op 27 januari 1960 enige stek-

Aantasting van *Hibiscus*-stam door *Coptotermes hyaloapex* Holmgr.

ken van *Hibiscus* van beneden af bleken uitgehold. De plant liet eerst de oudste bladeren vallen, vertoonde daarna verwelkingsverschijnselen om tenslotte geheel af te sterven. Allereerst werd hier gedacht, dat de termieten als beginpunt het dode onder-eind van de stek hadden gekozen. In de loop van de tijd werden echter steeds meer gevallen van soortgelijke aantasting geconstateerd, waardoor deze eerste veronderstelling onjuist lijkt. De eerste geheel levende plant, die ten offer viel, was een 3 jaar oude rode *Lantana camara* Linn. De termieten tastten de bast van de hoofd- en zijwortels aan. De struik hing om te beginnen enige tijd slap neer en stierf tenslotte af. In de loop van een half jaar werden de volgende plantesoorten, alle normale gezonde planten, door *C. hyaloapex* Holmgr. aangestast: *Allamanda cathartica* L., *Lantana camara* L., *Bauhinia monandria* Kurz. en *Araucaria cunninghamii* Sw. Enige andere plantesoorten werden uitsluitend vanaf de wortels uitgehold tot ver boven de grond: *Stachytarpetta* spec. en *Aster* spec.

In de meeste gevallen konden de termieten met een grondinsecticide of een waterige oplossing van een spuitmiddel bestreden worden.

Te Bodem, ten zuidoosten van Sarmi, werd schade ondervonden van *C. hyaloapex* Holmgr. in *Agathis labillardieri* Warb. (19 juni 1959). Om de voet van de boom vormden de termieten een kleimantel en drongen van hieruit de boom binnen. Nimmer werd geconstateerd, dat een gezonde bast werd doorboord. De indringing vond steeds plaats op oude tapwonden. Eén boom werd geveld en daarna opgespleten. De binnendringing had ook hier door een oude tapwond op ongeveer anderhalve meter boven het maaiveld plaats gevonden. De termieten waren direct tot in het centrum van de boom doorgedrongen en hadden de boom vervolgens ongeveer één meter naar beneden en vier en een halve meter naar boven uitgehold. De uitholling was op de plaats van het binnendringen het grootst en liep naar beide zijden in een punt uit. Het aantal aangetaste bomen was vrij gering.

Daar waar de aantasting niet te ver was gegaan, kon een bestrijding nog met succes worden uitgevoerd. Als bestrijding werden de stamvoeten geheel vrij gemaakt van onkruid, opslag en dood materiaal. De kleimantel en gallerijen werden verwijderd en de stam werd op deze plaatsen met vruchtboomcarbolineum ingesmeerd. Door geregelde controle kon een afdoende bestrijding verkregen worden.

Summary

A common termite of Netherlands New Guinea has been identified by Mr. KUMAR KRISHNA as *Coptotermes hyaloapex* Holmgr.

In Hollandia this species attacked trees and was later found attacking live garden plants. The plant varieties affected and killed by this termite are: *Allamanda cathartica* L., *Lantana camara* L., *Bauhinia monandria* Kurz., *Araucaria cunninghamii* Sw., *Stachytarpetta* spec. and *Aster* spec.

At Bodem, south-east of Sarmi, the species attacked *Agathis labillardieri* Warb. The termites found their way into the trees via old wounds or injudiciously made tapping surfaces. The trees were hollowed out from the core over a distance of at least 17 feet. Control was effected by keeping the feet and basal parts of the trees clean. The wounds were treated with carbolineum oil.